

Nedávno mne auto provezlo krajem mého dětství; a už to nebylo to. Ted' to byl skutečně kraj, a já viděl poprvé jeho tvář líbeznou a pokornou. Ale ta místa, ta nesčíslná místa dětství byla pryč; nebo byla tam ještě, ale já jsem jich nepoznával. Místo, kde jsme se koupali, neboť to bylo přísně zakázáno. Jasan, v jehož koruně jsme sedávali, a hrušeň, kam jsme chodívali krást hrušky. Dům, kde bydlela naše první láska, když nám bylo osm let. Už to nebylo tisíc míst, ze kterých každé bylo svět pro sebe. Ted' to byl rodný kraj, na který jsem se díval dojatě a zklamaně. Ale už to nebyl celý svět.

Karel Čapek (1938)

Geomorfologické poměry

Zeměpisně jsou Krušné hory spolu se Smrčinami orografickými jednotkami, které společně se širším okolím patří do soustavy kerného horstva krušnohorského. Dnešní morfologie je převážně důsledkem eroze během poslední vývojové fáze po pliocenním výzdvihu Krušných hor.

Jednotlivý val Krušných hor, táhnoucí se od jihozápadu k severovýchodu v délce téměř 130 km, od Plesné u Ašského výběžku (Smrčín) až k Tisé u Děčínských stěn (Nakléřovskému průsmyku), tvoří souvislé horské pásmo, bez výraznějších přechodů a průsmyků. Výškový rozdíl, který je nutné při přechodu hor překonat, činí běžně 500 m a prakticky nikde neklesá pod 300 m. Zatímco do Německa se hory svažují velmi povlně, na naše území spadají příkře, takže jejich šířka u nás nepřesahuje 9-16 km. Je to nejdelší české pohoří, do roku 1946 šlo o jedny z nejobydenějších hor světa. Socialismus z nich učinil nejznečištěnější oblast v Evropě.

Až na výjimku jejich nejvyšších bodů, vrcholové skupiny kolem Klínovce v centrální části západního Krušnohoří (výškový rozdíl hřebene a úpatí hor je zde značný – až 700 m), nemají vlastně charakter hor, ale spíše jakési náhorní planiny. Výška hřebene se v podélné ose od nejvyšší části hor snižuje jen velmi zvolna. Starý penepén Krušných hor (parovina, tj. plochý zarovnaný reliéf), značně zmlazený intenzivní erozí zejména po výzdvihu horstva podél oháreckého zlomu a jeho destrukcí podél řady zlomových linií, uvidíme např. západně od Božího Daru.

Na jižní straně Krušných hor převládají strmé svahy. Pouze v místech, kde jsou vyvinuty zlomové stupně, jsou svahy mírné. Zlomové svahy jsou většinou značně rozčleněny zpětnou erozí svahových potoků, jejichž síť je místy tak hustá, že člení celý jižní svah na svahové hřebeny a hřbety. Některé toky, jejichž údolí jsou založena na příčných zlomových liniích, pronikly zpětnou erozí hluboko do vrcholových plošin a v některých případech až do blízkosti státní hranice. Silná eroze levých přítoků Ohře (např.

směrem do Německa se hory svažují povlně
(pohled z tzv. Studené zimy, 2006)

naopak do vnitrozemí hory spadají příkře
(pohled z Neklidu, 2004)

parovina krušnohorského hřebene
(pohled od Božího Daru, 2004)

Bystřice, Jáchymovského potoka, Eliášského potoka, Plavenského potoka apod.) vytvořila úzká, hluboce zaříznutá údolí, protínající geologickou stavbu území prakticky kolmo od severu k jihu. Dobré přirozené odvodnění proto zabránilo vzniku rašelinišť např. v okolí Jáchymova, která naopak pokrývají rozsáhlé plochy na rozvodí mezi Ohří a saskými řekami na hřebenech parovině.

Západní svahy dvou nejvyšších krušnohorských vrcholů, Klínovce (1244 m) a Fichtelbergu (1215 m), přecházejí u Božího Daru v mírně zvlněnou náhorní plošinu v nadmořské výšce 950 až 1000 metrů, která je modelována říčkou Černá a Zlatým potokem. Nejvyšším bodem paroviny je nápadná nefelinitová kupa Špičáku (1115 m). Ještě dále na západ, v okolí Ryžovny, leží skupina rovněž vyvřelých vrcholů, významná zbytky třetihorních usazenin zachovalých pod sopečnými produkty. Morfologicky velmi nápadná je i lávová plošina mezi Ryžovnou a Bludnou. Severně od údolí Černé se táhne ploché fylitové temeno Tetřeví hory (1004 m) a západně odtud vystupuje žulová Písková skála (961 m). U Abertam, na samé hranici příkrého jižního svahu, vyčnívá čedičová kupa Plešivec (1028 m). Plošinný ráz končí u Horní Blatné nevýraznou žulovou klenbou Blatenského vrchu (1042 m). Mezi Horní Blatnou a Perninkem, ve vrcholové části Krušných hor, probíhá tektonická linie, kterou sleduje údolí Bílé Bystřice a Blatenského potoka. Tuto sniženinou (Sedlo) využili i projektanti železniční trati Nejdek-Potůčky. Oblast severně od údolí Zlatého potoka je nejnižší a přechází na hřbet Hraničního vrchu (936 m). Údolí Černé a Zlatého potoka se rychle prohlubují a zužují, takže jejich dno je na státní hranici již o 200 výškových metrů níže než v okolí Božího Daru.

Toky, s výjimkou Bílé Bystřice, patří do povodí saské Muldy (tj. Černá, Zlatý potok a Blatenský potok, který je s Černou propojen tzv. Blatenským příkopem). Říčka Černá je vůbec prazvláštní tok. Zatímco každá řádová řeka i potok pramení obvykle v kopcích a stékají do rovin, tak ona si vede svou palčatě obráceně. Pramení v rovině, plazí se jí, ale pak se do ní zakusuje a stéká do hor a stále níž.

Rovněž na východ od Klínovce se rozkládá mírně zvlněná krajina se zbytky náhorních plošin snižujících se směrem k východu. V sousedství Klínovce je vrcholová plošina a dále k východu pak odlesněný skalnatý eklogitový suk Meluzína (1094 m). Náhorní plošiny jsou i v okolí Vysoké Seče (1006 m) v jižním okolí Kovářské, nejvýchodnějšího tisícimetrového vrcholu Krušných hor. Odtud dále k východu se terén nápadně snižuje do paroviny mezi Kovářskou a Halží, kde vyčnívá nápadný skarnový suk Mědníku. Mírné svahy této části Krušných hor jsou rozčleněny údolími říček Polavy, Černé vody a Přísečnice v široké klenuté hřebety s plochými vrcholy. Tyto hřebety se pozvolna snižují k severu, ke státní hranici, a nejvyšší vyvýšeniny na nich tvoří nápadné čedičové kupy Velký (965 metrů), Prostřední a Malý Špičák (920 m). Dna údolí jsou zahloubena proti okolním hřbetům až o 150 metrů. Rovněž tyto toky patří do povodí saské Muldy.

říčka Černá pramení v rovině a plazí se jí
(v pozadí Špičák, 1115 m n. m.)
(Myslivny, 2004)

jižní svah Krušných hor, v pozadí Slavkovský les
(pohled z Neklidu, 2004)

Krušné hory odděluje od nedalekých Doupovských hor
v údolí ukrytá řeka Ohře
(pohled z Měděnce, 2004)

hroznětínská pánev, Ostrov, v pozadí Doupovské hory
(pohled z Popovského kříže, 2008)

hroznětínská pánev, v pozadí K. Vary a Slavkovský les
(pohled z Popovského kříže, 2008)

vrcholová parovina se Špičákem
(pohled z Klínovce, 2008)

Fichtelberg, druhý nejvyšší vrchol Krušných hor
(pohled z Klínovce, 2008)

masiv Klínovce s Neklidem jednak pozvolna přechází
v náhorní planinu, jednak strmě klesá do vnitrozemí
(pohled od Špičáku, 2007)

parovina náhle přechází ve strmý jižní svah
(pohled z Neklidu na Špičák, 2003)

Vláčí hřbet (vlevo) i Plešivec v pozadí jsou na samé
hranici příkrého jižního svahu
(pohled na Mariánskou od Stříbrného vrchu, 2009)

masiv Klínovce s Černou horou od jihozápadu
(Jáchymov-Panorama, pod Černou horou je Suchá)
(pohled z cesty na Popov, 2007)

údolí jižního svahu Krušných hor – tak tam někde je
ukryt Jáchymov
(pohled z Dívčího skoku, 2003)

Jáchymov-Panorama
jižní údolí jsou úzká, tak akorát na fotbalové hřiště
(pohled ze Šibeničníku, 2003)

Jáchymov je doslova vklíněn do horských údolí jižního svahu Krušných hor
(pohled z jáchymovské sjezdovky, 2007)

(pohled od Nového Města, 2007)

hřbety jižního svahu přecházejí na pozadí v parovinu
(pohled ze svahu nad Suchou, 2004)

Špičák
(pohled z jižního svahu Klínovce, 2010)

nevýrazná žulová klenba Blatenského vrchu
(pohled od jihu a jihozápadu, 2010 a 2009)

Velký Špičák (965 m n. m.), v pozadí Jelení hora
(pohled ze silnice Háj-H. Halže, 2004)

Jelení hora (994 m n. m.) nad Přisečnicku přehradou
(pohled z Mědníku, 2004))

krušnohorský Měděnec a podkrušnohorská chomutovská pánev s uhelnými doly a elektrárnami
(pohled z Mědníku, 2004)

Oberwiesenthal, Loučná, Háj, Kovářská
(pohled z Klínovce, 2008)

Kovářská, v pozadí Klínovec a Fichtelberg
(pohled od železniční trati, 2009)